

אונזער נשיון פלעטל

מלוקט ע"י תלמידי תלמוד תורה "בת עין" ◊ ע"ש הרה"ק מאוריטש ◊ פעה"ק צפת ת"ו

גלין מוגדל

פֿרשׂת ניצא • תשע"ו ◊ גלין 157

אינטרעסאנט

ברוך שפטני

לרגל השמחה השרויה במעונו של המנהל הדגול הרה"ח רבי יונה שונק שליט"א, בהכנס בנו יקירו תלמידנו כמר גדליהו אהרן נ"ו לעול תורה ומצוות, ניחד את המדור לענין ברכת "ברוך שפטני".

מנהגינו שכאשר נכנס הבן לעול המצוות, מברך האב ברכת "ברוך שפטני".

המקור לברכה זו הוא במדרש¹: "אמר רבי אלעזר צריך אדם להטפל בבנו [-לחננו] עד י"ג שנה, מיכן ואילך צריך שיאמר 'ברוך שפטני מעונשו של זה'".

בראשונים² מובא שמברכים את הברכה בשם ומלכות: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר פטרני מעונשו של זה". גם הרמ"א³ מביא כך, אך מוסיף: "וטוב לברך בלא שם ומלכות". וה"בן איש חי⁴ כתב שיהרהר שם ומלכות בלב.

משמעות הברכה:

פירוש אחד - על פי המשמע במדרש (ה"ל), הכונה שעד בן י"ג חייב האב בחינוך, ואם יחטא הבן מחמת התרשלות האב בחינוכו, יענש עליו, אבל מכאן ואילך "פטרני מעונשו". וכן כתב המגן אברהם.

פירוש אחר - בלבוש משמע שהברכה היא על כך שנפטר הבן מעונש עוון אבות, כי בעוון אבות נבנים מתים בקטנותם⁵. אך הוא מקשה דלכאורה אינו נפטר הבן לגמרי מעונש, שהרי אם אוחד מעשה אבותיו בידו נענש גם בגדלותו. עוד מדייק האליה רבה שהלשון 'שפטני' אינו מכון, שמשמע שהאב נפטר.

המשך בעמוד 4

(1) בר"ר פרשת תולדות (סג, י) על פסוק 'ויגדלו הנערים'; וכן בילקוט שמעוני רמז קי, שם מובא בשם רבי אלעזר ברבי שמעון. (2) תשב"ץ קטן סימן ש"י; פסקים לרבנו אביגדור צרפתי (מבעלי התוספות); וכן מובא במהרי"ל בשם המרדכי. (3) או"ח סימן רכה ס"ב. (4) פרשת ראה ראה שנה ב' אות י'. (5) ילקוט שמעוני רות רמז תרו; "עד י"ג שנה הבן לוקה בעוון האב".

התחזקתם

גם בין אלו המצליחים בעבודת ה', בתורה ובתפלה או במדות טובות, יש לפעמים דברים שעליהם אדם אומר: 'זה מעבר למדרגתי וליכולתי'. מה גם אם כבר נסה כמה פעמים לעשות ולא הצליח, אף אם כבר עברו מאז חדשים ושנים, עדיו קבועה בלבד המחשבה: 'זה לא בשבילי, זה מתאים למכשרים ולמצלחים יותר ממני'.

על הפסוק: **וישכב במקום ההוא** כתב רש"י: 'לשון מעוט, באותו מקום שכב אבל י"ד ששמש בבית עבר לא שכב בלילה'. ומבאר בספרים הקדושים, שיעקב אבינו היה עובד את הש"ת בתורה ותפלה, אבל בדברים גשמיים צמצם ככל יכלתו, עכשו ראה שבתוך שנתו ה' נצב עליו ראה מזה שאפשר לעבד את הש"ת גם בדברים הגשמיים, ויכולים להגיע לגלוי שכינה, על זה אומר: **אכן יש ה' במקום הזה** כלומר יש עבודת ה' גם במקום הזה - בדברים הגשמיים, **ואנכי לא ידעתי**.

ובענין זה יתבאר הפתובים: **הארץ אשר אתה שכב עליה** כלומר המקום שאתה נמצא בה, ובה עבדת את הש"ת עד עתה, **לך אתננה** טובה היא ואתה יכול להמשיך בה. אבל אל תעצר שם! אל תסתפק במועט! **אלא ופרצת ימה ונדמה ותצננה ונגבה** תפרץ למקומות אחרים, בדרכים שלא חשבת עד הנה.

לא פעם יכול האדם להיות מפתע מעצמו עד כמה הוא מצליח דוקא בדברים שתמיד חשב שהם מיעדים רק למצלחים ממנו.

קורץ און שארף

וַיִּקֶץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ. לאחר ארבע עשרה שנה שלא ישן בבית שם ועבר, קץ יעקב ומאס בשינה. (אור למאיר)

אָכַן יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי. במקום של תורה ותפילה שורה השכינה, אימתי, בזמן שאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי, שמחזיק עצמו תמיד שאינו יודע. (עטרת ישועה)

וְכַל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי עֲשֶׂר אֲעֲשֶׂרְנֶנּוּ לָךְ. מה שאני מעשר ונותן לצדקה הוא אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי, כי זה אשר נשאר להיות אצלי לנצח, מה שאין כן הקנינים הגשמיים.

(קומץ המנחה)

וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וַיְגַד לְלִבִּי וְהִיָּה ה' לִי לֵאלֹהִים. יעקב ביקש שאף כאשר יתן לו הקב"ה לֶחֶם לֶאֱכֹל וַיְגַד לְלִבִּי וְהִיָּה לוֹ כֵּל טוֹב וּשְׁפַע רַב לֹא יִשְׁכַּח ח"ו אֶת הַשֵּׁי"ת, אלא וְהִיָּה ה' לִי לֵאלֹהִים. (אמרי חיים)

עוד היום גדול לא עת האסף המקנה. מהרה יבוא יום הדין הגדול והנורא, לא עת האסף המקנה אין זה זמן לאסף קניני עולם הזה. (הרה"ק רבי משה מקאברין)

וַיַּחֲבֹק לוֹ. וַיַּחֲבֹק אוֹתוֹת בַּחֲקוֹ, שחבק אותו כדי למשמש בחיקו אם אינו מטמין שם דברים כמובא ברש"י. (רבנו אפרים)

וַיְרַחַל הֵיטֵב יַפֶּת תְּאֵר וַיַּפֵּת מִיָּאָה. הֵיטֵב יַפֶּת תְּאֵר וַיַּפֵּת מִיָּאָה ראשי תבות יתומה, מכאן רמז למה שכתב רש"י על הפסוק: וַתִּרְצֵן וַתִּגְדַּל לְאֵבִיָּה' שאמה מתה לכן. (עבודת ישראל)

כִּי רֵאִיתִי אֶת פֶּל אֲשֶׁר לָבַן עֲשָׂה לָךְ. פירוש אני הוא שראיתי ונתתי בלבו אשר יעשה כל הרמאויות האלו, כדי שלא תוכל עוד להיות אתו. (באר מים חיים)

וַיִּגְנַב יַעֲקֹב אֶת לֶב לָבַן הָאֲרָמִי. לב בגימטריא כבוד, כבודו של לבן נגנב על ידי שברח יעקב בלי רשות. (רבנו אפרים)

(רבנו אפרים)

א טיפני געדאנק

ה' נמצא בכל מקום ואפשר להתגבר על הכל וַיִּצְא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם. הנה יעקב אבינו היה צריך לילך אל לבן

שהיה מקור הקליפות כדי לקחת משם זיווג, ולהוציא משם ניצוצי הקדושה שנלכדו שם, שהם י"ב השבטים, על כן היה צריך להשית עצות בנפש שיצא משם בשלום, לכן שם לנגד עיניו ציור אות א, שמשמעו שהקב"ה אלופו של עולם נמצא בכל מקום, מרום המדרגות, עד המדרגות השפלות ביותר. וזהו "ויצא" ראשי תבות וירא יעקב צורת אלף, כשיצא ממקור הקדושה הנקרא "באר שבע", ואו "וילך חרנה" שהיה יכול ללכת גם למקום הטומאה שיש בה חרון אף. ואכן "ויפגע במקום" שאף בבית לבן פגע בהקב"ה שהוא מקומו של עולם. (תשואות חן רבי גדליהו מליניץ)

תפלת יעקב שיוכה להוציא מחשבותיו הטובות אל הפועל

וְהִיָּה ה' לִי לֵאלֹהִים. ברש"י: שיהול שמו עלי מתחלה ועד סוף. דהנה במחשבה קל יותר לקבל על עצמו קבלות טובות, כי המלאכים אינם יודעים מחשבות, לכן אין היצר מתגבר כל כך למונעו, אך כשמגיע לידי מעשה היצר מערים עליו קשיים ונסיונות. על זה התפלל יעקב ואמר "והיה ה' לי לאלהים" שה' היודע מחשבות יעזור לי להוציא את מחשבותי הטובות אל הפועל, ומבאר רש"י שיהול שמו עלי מתחלה ועד סוף שמתחלת המחשבה עד סוף המעשה יהול שמו עלי, שאוכל להשלים את רצונותי הטובות. (מהר"א מבבלזא)

א טידין ודאָרט

אָכַן יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי. כתוב בספרים שעל ארבעת רגלי מרכבת כסא הכבוד חקוקים ארבע צורות: אריה נשר כרוב ואדם. והנה יעקב אבינו היה בבחינת האדם השלם שתקן כל פגמיו, לכן צורתו היתה דומה לדמות האדם החקוק על רגלי הכסא נכמו שאמרו חז"ל: שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם קדמאה]. וכתוב במדרש שהמלאכים הסתכלו בדמות הכסא וירדו בסולם וראו שזה אותו דמות של יעקב, ורצו להזיקו כשראו אותו ישן, לכן נצב עליו ה' לשמרו. ויעקב אבינו ידע זה מכבר את הצורות החקוקות בכסא, אבל עד עתה לא ידע שצורת האדם היא כדמותו, לכן אמר: "אָכַן" - ראשי

תבות א'ריה כ'רוב נ'שר "יש בַּמָּקוֹם הַזֶּה" דהיינו כסא הכבוד המכוון נגד בית המקדש של מטה, אבל "וְאֶנְכִי" - ראשי תבות א'ריה נ'שר כ'רוב י'עקב, זאת "לא יִדְעָתִי". (רבי שמשון מאוסטרופליא)

הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה. וצריך להבין מה חידש להם יעקב אבינו, וכי הם לא ידעו זאת מעצמם. אלא כיון שביום האתמול שקעה החמה קודם זמנה כי רצה הקב"ה שיעקב ילון שם, והרועים שראו ששקעה עליהם חמה עוד טרם אספו המקנה, חשבו שמא נשתנו הטבעים ווהיום מקדים להעריב, לכן ביום זה הקדימו לאסוף המקנה. לכן אמר להם יעקב "הן עוד היום גדול", כי היום תשקע החמה בזמנה, ממילא "לא עת האסף המקנה". (פנינים יקרים בשם אבני שהם)

וַיֵּרָא ה' כִּי שֵׁנוּאָה לְאֵה וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ וְגו' וַתֹּאמֶר כִּי שָׁמַע ה' כִּי שֵׁנוּאָה אֲנִכִי וְגו' וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שְׁמַעוֹן. ולכאורה קשה דמדוך העולם שאשה השנואה על בעלה בושה מלפרסם זאת, והיא קראה בנו שמעון כאילו מתפארת בזאת שהיתה שנואה. עוד יש לדקדק, כיצד אמרה כי שנואה היא, הרי מקרא מפורש היא "ויהאב יעקב גם את רחל מלאה", שגם לאה היתה אהובה אלא ריבה אהבה לרחל. ויש לומר דהנה כתוב "ועיני לאה רכות" ואמרו חז"ל שהיתה מרבה בככי שלא תפול בגורלו של עשו. והנה אונקלוס תרגם 'ועיני לאה יאָנן' פירוש נאות, ולכאורה נראה שסותר פשט זה, אלא לאה היתה עיניה נאות ולכן חששה שיחפרון בה עשו, על כן הרבתה בככי עד שהיו עיניה טרוטות כדי שלא ירצה בה עשו. וזה שאמר הכתוב "וירא ה' כי שנואה לאה" דהיינו שהיא עשתה שתהיה שנואה על עשו, בשכר זה "ויפתח את רחמה". ועל כן קראה לבנה שמעון "כי שמע ה'" את בכיה שאינה רוצה לינשא לעשו, ועל ידי זה נעשית "שנואה". (רבי מאיר מפראמיסלאן)

וַתֹּאמֶר לְאֵה בַּא גְד וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ גֵד. יש לדקדק מדוע לא נתנה כאן שם על מה שהתפללה או עובדה כמו שאר שמות השבטים. ונראה פירושו, דהנה קשה למה נתנה לאה שפחתה ליעקב, בשלמא רחל לפי שהיתה עקרה נתנה שפחתה ליעקב כאמרה "אולי אבנה ממנה", כמו שהיה אצל שרה אמנו, אבל לאה הרי כבר ילדה בנים. אלא כוונת לאה היתה, כיון שראתה שעמדה

מלדת ורצונה היה להעמיד עוד שבטים, אבל להתפלל על זה לא היה שייך, כי כבר היה לה ארבעה שבטים. לזה התחכמה ועשתה מעשה גמילות חסד ששחררה שפחתה ונתנה ליעקב, בכדי שעל ידי זה יתעורר עליה מלמעלה מדת חסד, ואמרו חז"ל שחסד הוא בין לעניים בין לעשירים, ממילא אף היא אף שיש לה כבר בנים, יגמול ה' חסד עמה ויתן לה עוד. וזה מרומז בשם "גד" שהוא ראשי תיבות ג'ומל ד'לים, ידי זה זכתה להעמיד עוד שבטים. (קול שמחה)

פְּנִינֵי בַת עֵיִן

עַל יְדֵי הַצְדִּיקִים יְכוֹלִים לְהַגִּיעַ לְאַהֲבַת עֲזָה וְלִבֵּן הַלֵּף לְגוֹז אֶת צֵאֲנו וּתְגַנֵּב רַחֵל אֶת הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאַבְיָה. הַצְדִּיקִים עַל יְדֵי שְׁמוֹזְכִּים עֲצָמָם בְּמַעֲשֵׂי הַמִּצְוֹת, שְׁעוֹסְקִים בָּהֶם תָּמִיד בְּלִי בְטוֹל אֶפְלוּ שֶׁל רִגְעַ אֶחָד, מְשַׁפֵּיעַ לָהֶם הַקְּב"ה אֹר אַהֲבָה עֲזָה, שְׁתַּמִּיד יִהְיֶה בּוֹעֵר בְּלִבּוֹ אַהֲבַת הַבּוֹרָא ב"ה, לְכֹסֵף וּלְהַשְׁתַּוְּקָק תָּמִיד אֵלָיו יִתְבַּרַךְ בְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּאַהֲבָה עֲזָה וְתִשְׁוֹקָה גְדוֹלָה עַד מָאֵד. וְלֵאחֶר שֶׁנִּשְׁפַּע אֹר זֶה לְצַדִּיקֵי הַדּוֹר, יְכוֹלִים בְּנוֹת צַדִּיקֵי הַדּוֹר לְבֹא לָזֶה אֶפְלוּ מִי שְׂאִינוּ מִזְכֵּר כֵּל כָּף, עַל יְדֵי שִׁיתְפַּלֵּל וַיִּבְקַשׁ הָאָדָם מֵהַשִּׁי"ת לְהַגִּיעַ לְאֹר הַזֶּה, [אַמָּנָם לֹא יִגִּיעוּ לְאוֹתוֹ דְּרָגַת אַהֲבָה כְּמוֹ שֶׁל הַצְדִּיקִים]. וְהוּוּ וְלִבֵּן הַלֵּף לְגוֹז אֶת צֵאֲנו כְּאֲשֶׁר הִלְבֵּן הָעֵלְיוֹן שֶׁהוּוּ בַחֲנִית הַאֲהֲבָה עֲזָה, הַלֵּף לְהַתְחַבֵּר עִם צֵאֲנו שֶׁל הַקְּב"ה, הֵם צַדִּיקֵי הַדּוֹר, אֲזוּ וּתְגַנֵּב רַחֵל, רַחֵל' מְרַמֵּז לְדְרָגָה פְּחוּתָה, כְּלוּמֵר אֵלוּ שְׂאִינָם מִזְכִּכִּים כֵּל כָּף, יְכוֹלִים גַּם הֵם לְחַטּוֹף וּלְגַנֵּב אֶת הַתְּרָפִים - תִּרְף וַיִּקְדַּת הַאֲהֲבָה אֲשֶׁר לְאַבְיָה, בְּכַח צַדִּיקֵי הַדּוֹר, וְהַשְׁתַּוְּקוּת וְהַתְּפִלָּה לְהַגִּיעַ לָזֶה.

לְבַר מִצְוָה

שְׁתֵּי הַתְּפִלִּין - יְרֵאת הַעֲנֵשׁ וַיְרֵאת הַרְוּמוּת שְׁתֵּי דְרָגוֹת יֵשׁ בִּירְאָה, הָאֶחָת הִיא יְרֵאת תְּמָאָה - יְרֵאת הַעֲנֵשׁ, שְׁמִתְרֵא מִן הַדִּין וְהַעֲנֵשׁ שִׁיבְל בָּזָה אוּ בְבֹא, וּמַחֲמַת זֶה עוֹבֵד אֶת ה'. הַשְּׁנִיָּה הִיא יְרֵאת עֵילָאָה - יְרֵאת הַרְוּמוּת, שְׁמִתְבּוֹנֵן בְּגְדֵלוֹת הַבּוֹרָא שֶׁהוּוּ רַב וְשִׁלֵּט וְהַכֵּל לְפָנָיו אֵינָם חֲשׁוּבִים, וּמַחֲמַת זֶה נּוֹפֶלֶת עֲלָיו אִמָּה וּפְחָד וּבוֹשָׁה מִלְּפָנָי מִלְּכִי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּוּ וְלִבּוֹ נִשְׁבֵּר בְּקִרְבּוֹ בְּגִדְל

אינטרעסאַנט המשך מעמוד 1

ואכן האור החיים הקדוש⁶ כותב: "ותמצא שהצדיקים כשהיו בניהם מגיעים לכלל שנים שאינם נלכדים בעוון אביהם היו שמחים ואומרים 'ברוך המקום שפטרם מעונש זה'". לפי נוסח זה אכן מברכים על הבנים שנפטרו מעונש.

ובספר 'שפתי כהן' על התורה⁷ כתב, שהקב"ה אומר אל הנשמה "לך לך ... מבית אביר" - הוא אחר י"ג שנה, שהבן מברך 'ברוך שפטרני מעונשו של אבא'.

ברמז ובמליצה:

ובענין זה נביא כאן אמרה נאה מהרה"ק ה'קדושת ציון' מבאבוב, על הפסוק 'וַיָּדָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ מִי אֵלֶּהָ', וכתב רש"י: מי אלה שאינם ראויים לברכה. יש להמליץ על בני יוסף ולפרש כך, דהנה כשהנער נעשה בר מצוה, אביו מברך עליו "ברוך שפטרני מעונשו של זה" כי עד עתה היה ענשו וחיובו על אביו, ועכשיו כשהגדיל נפטר אביו מעונשו. והנה יעקב אבינו בראותו את קדושת בני יוסף וראה שלא טעמו טעם חטא מעולם, תמה ואמר: 'מי אלה שאינם ראויים לברכה', שהרי עד עתה לא היה אביהם יוסף נענש בגללם כי שמורים היו מן החטא, וממילא אינם ראויים לברכה שיברכו עליהם 'ברוך שפטרני'.

רמז נפלא אמר הרה"ק רבי אהרן מבעלזא בסעודת הבר מצוה שלו, על הפסוק: "הַלֹּל יְלֶךְ וּבְכָה נִשְׂא מִשְׁפָּח הַדָּוָד, בֵּא יבֹא בְדִבְרֵי נִשְׂא אֲלֻמְתָיו", כי במשך ימי הילדות האב 'הלך ילך ובכה' כי הוא 'נושא' על כתפיו 'משך הזרע' - העוונות של זרעו, אבל כאשר 'בא יב'א' בגימטריא י"ג - כשהבן נעשה בן שלש עשרה, אז האב 'ברנה' כי הבן בעצמו 'נושא אלומותיו'.

⁶ פרשת משפטים שמות כב, כה. ⁷ פרשת לך לך. המחבר הוא הגאון המקובל רבי מרדכי הכהן מעיה"ק צפת מגורי הארז"ל.

תלמוד תורה חסידי "בת עין" בעיה"ק צפת ת"ו
 פ"ש הרה"ק רבי אברהם זנו מאוריטש זצ"ל

זה היום נגילה ונשמחה בו

ברכת מזל טוב שגורה בואת הלב למנהל הרגול, העושה לילות כימים להגדיל תורה ולהאדירה ולהחזיר עטרת עיה"ק צפת ליושנה, למען ישמעו בה קול צאן קדשים - תשבר בקרושה וטהרה, ה"ה הרה"ח המפואר הרב **חנה צנעק** שליט"א

לרגל היכנס בני תלמידנו היקר המופלג כמר **מרדכי צהרן** נ"ו ליעול תורה ומצוות

יעזור השי"ת שיוכה לרוות ממנו ומכל צאצאיו רוב נחת קדושה שיתעלה מעלה מעלה על במתי התורה והיראה והחסידות ולאילנא רבא יתעביר להפארת הוריו ומוריו.

הכנעה ושלמות. יראה זו נקראת 'יראה ראשית' שעליה נאמר "ראשית חכמה יראת ה'", שהיא ראש לכל המדרגות. והנה תפלין היא מלשון התחברות [כמו שפרש רש"י בפרשתנו על 'נפתולי אלקים נפתלתי']. ששתי דרגות הן בהתחברות האדם לעבודת הבורא, אחת תפלין של יד שמיניחין על יד כהה המרמז לבחינת דין, דהיינו שמתירא שלא ילקה מידו של הקב"ה בבחינת דין, והיא יראת הענש. השניה תפלין של ראש, שמרמז על 'יראה ראשית' - יראת הרוממות. (פרשת ואתחנן ד"ה ואתחנן אל ה')

ראה גם מה שכתב רבנו בענין זה בפרשתנו (ד"ה וצא יעקב), שיראת הענש היא סלם מצב ארצה, אבל וראשו מגיע השמימה, דרקה מגיעים ליראת הרוממות.

מעשה לענה און מליצות

לבן כעס על יעקב על שברח ממנו ורצה להורג, וכאשר בא אל יעקב אמר לו ואלקי אביכם אמש אומר אלי לאמור השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע, לכאורה למה היה צריך לספר זאת, הרי בזה נתחזק יעקב יותר. אלא ביאר הרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר זצ"ל שאף שלבן ידע זאת לא היה יכול להתאפק מלהתגאות ומלספר שה' דיבר עמו.

דרך הרשעים שרוצים ללכת אחר תאוות לבם, לרמות ולגזול ככל העולה על רוחם, וכדי להשקט את מצפון לבם טוענים הם כי אינם מאמינים בבורא עולם, ומחפשים להם כל מיני אמונות תפלות, אשר באמת אינם מאמינים בהם, אך זה טוב להם להשקט את לבם. והנה כאשר הם רואים את האיש הצדיק איך שאמונתו בה' איתנה, וכל כיסופיו והשתוקקותו הוא בלתי לה' לבדו, אז יודעים בלבם כי הבל אמונתם, ואך אלקים אמת. וזה מה שטען לבן אל יעקב, כשאני רואה כי נכסף ונכספתה לבית אביר, שבשמים, אתה מקלקל לי את כל האמונה בתרפים שלי, ויש לי טענה: למה גנבת את אלהי, אני רוצה להמשיך לרמות ולגזול ואתה מפריע לי. ענה לו יעקב: אכן זאת רציתי כי אמרתי פן תגזל את בנותיך מעמי...

רַבְּנוּ אַבְרָהָם דּוּב מְאוּרִיטְשׁ זי"ע

השבוּע לְרַגֵּל מֵלֵאֵת 175 שָׁנָה לְפִטְרִית רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ רַבִּי אַבְרָהָם דּוּב מְאוּרִיטְשׁ זְכוּתוֹ יַגֵּן עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, בְּיוֹם י"ב כֶּסֶל. נַעֲזֹב לְרַגְעַ אֵת שְׁנוֹת ה'ר"נ בַּה אַחֲנוּ, וְנִדְלַג בְּיִתְרַ מִשְׁלֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה אֶל סְבִיבוֹת שְׁנוֹת ה'תק"ץ - הַשָּׁנִים בְּהֶם שָׁהָה רַבְּנוּ בְּעִיר הַקְּדֵשׁ צִפְתָּ.

רַבְּנוּ הִגִּיעַ לְאָרְץ כָּכַל הַנְּרָאָה בְּאֵלּוּל שְׁנַת תַּקצ"ג, וּבְחֻשׁוֹן תַּקצ"ד הַחֲלִיט לְקַבֵּעַ מוֹשְׁבּוֹ בְּצִפְתָּ.

עַל תְּקוּפַת הַגְּעֻתוֹ שֶׁל רַבְּנוּ לְצִפְתָּ כְּתַב רַבִּי מִנְחֵם מַעֲנַדִּיל מְקַאמִינִיץ¹ בְּסִפְרוֹ 'קוּרוֹת הַעֵתִים':

"הַעִיר הַקְּדוּשָׁה צִפְתָּ הֵיְתָה אַזְ (כְּדָם הַרְעֵשׁ וְהַשְׁלָל שֶׁנַּעֲשָׂה בָּהּ) עִיר גְּדוֹלָה, וְנִמְצְאוּ בָּהּ שְׁנֵי אֱלֹפִים בְּעָלֵי בַתִּים... וְעַתָּה מְקָרֹב בָּא לְפָה אִישׁ אֱלֹקֵי מוֹרְנוּ הַרְבּ רַבִּי אַבְרָהָם בְּעַר מַקְהֵלָה קְדוּשָׁה אַבְרוּזִן, וְנַעֲשָׂה רֵאשׁ עַל כּוֹלֵל הַחֲסִידִים אֲנָשֵׁי מְדִינַת פּוֹלִין, הֵיְהִי הוּא כְּתוֹר רֵאשׁ הַכוֹלֵל הַחֲסִידִי, הַרְיֹחַ הַחֵיָה בְּהַחֲזָקַת וּכְלָפַת הַחֲסִידִים".

רוּעָה נְאֻמָּה

קִטְנָה מַחֲנוּ מֵהַבִּין אֵת דְּרָכֵי הַהִשְׁגָּחָה הָעֲלִיּוֹנָה, אֶךְ שָׁנִים אֵלוּ בֵּין תַּקצ"ד - שְׁנַת בּוֹאוֹ שֶׁל רַבְּנוּ לְשְׁנַת תר"א - שְׁנַת פְּטִירָתוֹ, הָיָו מִן הַקְּשׁוֹת שִׁיְדַעָה צִפְתָּ. וְהַקְּבָ"ה הַקְּדוּשִׁים תְּרוּפָה לַמְּכָה וְשִׁלַּח לְפָנָיו אֵת רַבְּנוּ, הוּא הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲמַד לִימִין הַגּוֹפּוֹת הַנְּשָׁבְרִים וַיַּחֲזַק אֵת הַלְּבָבוֹת הַנִּדְכָּאִים.

הַמְּכָה הַרְאוּשׁוֹנָה נִפְלָה עָלֵיהֶם בַּחֲדָשׁ סִיּוֹן תַּקצ"ד בְּפָרִץ הַמֶּרֶד נֶגֶד מוֹחַמֵּד עָלֵי מוֹשֵׁל מִצְרַיִם,

עַרְבֵי הָאָרְץ הַתְּפָרְעוּ, שְׁלָלוּ וּבָזְזוּ אֵת עַרְי הָאָרְץ, וְתוֹשְׁבֵי צִפְתָּ נֶאֱלָצוּ לְנוֹס אֶל מַחוּץ לְעִיר.²

בְּאוֹתָהּ עַת בְּלִטָּה גְּדֹל קוֹמַתוֹ שֶׁל רַבְּנוּ מִפְּנֵהִיג רַחוּם, כְּפִי שְׁכוּתָב בְּסִפְרוֹ 'קוּרוֹת הַעֵתִים':

"וְאִף שֶׁהַרְב רַבִּי אַבְרָהָם הִנ"ל נִשְׂאָר נְקִי מִנְכָּסִיו, וְאֶפִּילוֹ כְּתַנַּת לֹא הִשְׁאִירוֹ לוֹ הַשׁוֹלְלִים, עַד שֶׁשָּׁלַחוּ לוֹ כְּתַנַּת מִטְּבָרִיא. אִף עַל פִּי גוֹ הֵיְהִי מַחְלַק מִכָּל מַה שֶׁהֵיָה לוֹ לְמִזְנוּתָיו הוּ מִשְׁמֹן וְהוּ מִלְחָם".

וְכַף מִתְאָר רַבִּי מִשָּׁה רִישֵׁי עַר בְּסִפְרוֹ 'שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַיִם'⁴ אֵת יְמֵי הַנְּהַגְתּוֹ שֶׁל רַבְּנוּ:

"בֵּית הַמְּדַרְשׁ שֶׁל הַה"צ הַקְּדוֹשׁ רַבִּי אַבְרָהָם דּוּב רַאב"ד ק נְאוּרִיטְשׁ זְצִלְלָה"ה. רֹב צְדָקָתוֹ וְקִדְשָׁתוֹ וְשִׁהֲרָתוֹ אִין גּוֹמְרִים עָלָיו אֵת הַהֵלֵל. בְּסוּף יָמָיו בָּא לְשִׁפּוֹן כְּבוֹד בְּאַרְצֵנוּ הַקְּדוּשָׁה בְּעִיר הַקְּדֵשׁ צִפְתָּ ת"ו גַּם שֶׁם הֵיְהִי רֵאשׁ וּמְנַהִיג הַעִיר בְּאַמַּת וְצָדֵק".

מְנַהִיג בְּחֻסֵּד

רַבְּנוּ בְּפִקְחוּתוֹ וּבְטוֹיב לְבוֹ יָדַע לְהַלְךָ כִּנְגַד רַחוּהוּ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וּבְיָמָיו חָיו בְּשִׁלוֹם הַפְּרוּשִׁים עִם הַחֲסִידִים, וְרַבְּנוּ חֵי בִּידִידוֹת עִם מְנַהִיג קֵהֵל הַפְּרוּשִׁים רַבִּי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקֵלוֹב בַּעַל 'פְּאַת הַשְּׁלַחן'. עִדוּת מְעַנִּינַת לְכַף אֲנוּ מוֹצְאִים בְּאַגְרַת שְׁשִׁלַּח אֶחָד מִתּוֹשְׁבֵי צִפְתָּ אֶל הַנְּגִיד וְהַשְּׁתַדֵּלן הַמְּפָרְסֵם, דּוֹרֵשׁ טוֹב לְעַמּוֹ, מִשָּׁה מוֹנִטִיפּוֹרִי:

"אַנְחֵנוּ מוֹדִיעִים לְהַגְבִּיר הַמְּפָרְסֵם ר' מִשָּׁה נר"ו, שֶׁהָרֵאשׁ שֶׁשְׁכַלְכֶם בְּאַרְבַּע אַרְצוֹת⁵ הוּא הַרְבּ הַצְּדִיק הַחֲסִיד הַמְּפָרְסֵם, אִישׁ אֱלֹקִים, אֲסִפְקָלְרִיא הַמְּאִירָה, גּוֹלַת הַכּוֹתֶרֶת, אִישׁ עָנוּ וְשִׁפְלַ בְּרַךְ וְכוּ', מוֹרְנוּ הַרְבּ אַבְרָהָם דּוּב מְאוּרִיטְשׁ. וְאֶפִּילוֹ הַרְבּ ר' יִשְׂרָאֵל

1 הַחֲלֻקָה לְיוֹצְאֵי עֶסְטְרִין וְנֵאלִיצְאֵי, עָלֵיהֶם הֵיְהִי אַחֲרָי רַבִּי גְרִישׁוֹן מְרַגְלִיּוֹת. עִם פְּטִירַת רַבִּי גְרִישׁוֹן נִתְסַנְּה רַבְּנוּ כְּאַחֲרָי גַּם עַל כּוֹלֵל זֶה. וְאַחֲרֵי שְׁבָרֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקֵלוֹב עֶבֶר מִצִּפְתָּ לְיְרוּשָׁלַיִם, הֵיְהִי רַבְּנוּ מִמְּנָה גַּם עַל חֲלֻקַּת כֶּסֶפִּי 'כוֹלֵל פְּרוּשִׁים'.
3 כְּבוֹא הַעַת עוֹד נְחָיִב בְּלִי נִדָר עַל קוּרוֹת אוֹתָם הַיָּמִים.
4 שְׁעַר ה' - שְׁבַחֵי הָאָרְץ בְּפִרְק הַמְּדַבֵּר עַל בְּתִי כְּנִסְיוֹתֵיהֶם שֶׁל צִפְתָּ.

5 הַכְּפָנָה לְאַרְבַּע הַקְּהֵלוֹת הַחֲשׁוּבוֹת בְּאוֹתָן הַיָּמִים: יְרוּשָׁלַיִם חֲבָרוֹן צִפְתָּ וְטָבָרִיא.

1 רַבִּי מִנְחֵם מַעֲנַדִּיל מְעִיר קַאמִינִיץ שְׁבִלִיטָא, עָלָה וְהִגִּיעַ לְאָרְץ בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה שֶׁרַבְּנוּ הִגִּיעַ, בְּאֵלּוּל תַּקצ"ג. בְּצִפְתָּ הַצְּטְרָן לְעֵדַת הַפְּרוּשִׁים (תַּלְמִידֵי הַגְּבָ"א) בְּרֵאוּשׁוֹת רַבִּי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקֵלוֹב. בְּשְׁנַת תַּקצ"ח יָצָא לַחוּץ לְאָרְץ עִם שְׁלוּחֵי אָרְץ יִשְׂרָאֵל לְקַבֵּץ כְּעוֹת עֶבֶר הַיִּשׁוּב, וְאֵז הַעֲלָה עַל הַכְּתָב אֵת הַנַּעֲשָׂה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְעַל הַפִּקּוּסוֹת הַקְּדוּשִׁים, בֵּין הַשְּׁאָר כְּתַב בְּאַרְבָּה עַל הַמְּאַרְעוֹת הַקְּשִׁים שֶׁעֲבָרוּ וַיּוֹשְׁבֵי צִפְתָּ בְּשְׁנַת תַּקצ"ד.

2 הוּא הַנְּקָרָא 'כוֹלֵל וְאוּהַלִין', שֶׁהֵיְתָה מְקַבֵּלַת חֲלֻקָה מִיוֹשְׁבֵי הַגּוֹלָה עֶבֶר הַיְּהוּדִים וְיוֹצְאֵי פּוֹלִין וְאוֹקְרֵאנָה. כּוֹלֵל נוֹסֵף לְעֵדַת הַחֲסִידִים הֵיְתָה הַ'כוֹלֵל חֲסִידֵי עֶסְטְרִין' שֶׁהָיוּ אַחֲרָאִים עַל

הָיָה מִתְעַכֵּב עַל יְדֵי אִיזָה סָבָה, שֶׁסָּבְלוּ עַל יְדֵי
זֶה חֲרַפְתָּ רָעַב ר"ל.

וּבְהוֹפִיעַ עֲלֵיהֶם הָאוֹר הִנָּה כִּי טוֹב - הַצַּדִּיק
הַנּוֹכֵחַ ז"ל, הָיוּ מִתְחַמְּמִים בְּאוֹרוֹ בְּעֵנֵי רוּחָנִי
וּנְפִשֵׁי."

בִּימֵי שִׁבְתוֹ שֶׁל רַבְּנּוּ בַצֶּפֶת, אֵף שֶׁלֹּא שָׁמַשׁ בְּאֶפֶן
רִשְׁמִי בְּתֵאָר רַב וְאָב"ד, הָיָה רַבִּינוּ הַמְּנַהֵג וְהָרֹאֵשׁ.
בְּאַגְרוֹת שֶׁנִּשְׁלְחוּ בְּיָמָיו לְחֹזֶק הָעִיר, הוּא הָיָה
הַחֹתֵם הָרִאשׁוֹן, וְאֵת שְׁמוֹ חָתַם: **אַבְרָהָם דּוֹב**
מְאוֹרוֹיִטְשׁ יוֹשֵׁב בְּעִיר"ק צֶפֶת ת"ו. וְלִשׁוֹם אַחֵר לֹא
נִתַּן בִּימֵי רַבְּנּוּ תֵּאָר זֶה.

סְמוּךְ לְפִסְתֵּירוֹ סָמַךְ רַבְּנּוּ יְדוּ עַל תַּלְמִידוֹ הַנְּאָמֵן
הַגֵּה"ק רַבִּי שְׁמוּאֵל הָעֲלִיר צִוּי"ל לְהִיּוֹת רַב וּמוֹרָה
צָדֵק לְהַגִּיד דְּבָרֵי מִשְׁפָּט, וְלֹאֲחֵר הִסְתַּלְּקוֹת רַבְּנּוּ
הַכֶּתֶר הוּא לְהִיּוֹת אָב"ד צֶפֶת.

זְכוּתוֹ הַגְּדוֹלָה שֶׁל רַבְּנּוּ תִּגְנוּ עֲלֵינוּ וְעַל
כָּל יִשְׂרָאֵל. וְגַם בְּשָׁמַי מְרוֹם יְדְרוֹשׁ
בְּטוֹבֵת עֲמוֹ הַנְּאָנְקִים וְנִיאָנְחִים, לְפַעַל
לְפָנַי כְּסֵא הַכְּבוֹד עַל יְשׁוּעוֹת הַפֶּרֶט
וְהַכֶּלֵּל, וְיִשׁוּעוֹת עֲמוֹ יְחִישׁ לְגַאֲלָהּ שְׁלֵמָה
בְּקָרוֹב.

[מְשֻׁלָּב], שֶׁהוּא מוֹקְהֵל הַפְּרוּשִׁים שֶׁלַח לוֹ
קוֹיִטְל מִשְׁמוֹ וְשֵׁם אִמּוֹ לְהַתְּפִיל עֲבוּרוֹ, וְגַם
שֶׁלַח לוֹ מַעוֹת עַל פְּדִיּוֹן כְּשֶׁהָיָה חוֹלָה ר"ל.
וּכְלָלוּ שֶׁל דְּבַר שֶׁהוּא מִתְנַהֵג עִם הָעוֹלָם
בְּחֶסֶד, וְגַם מִשְׁתַּתַּף עִמָּם כְּכֹל צְרוּתָם, וְגַם
מְקַיֵּם וְדוֹבֵר אֱמֶת בְּלִבּוֹ. הַשִּׁי"ת יִאֲרֶךְ יָמָיו
וְיִזְקֶה לְהִיּוֹת רֹאֵשׁ לְעֵתִיד לְבֹא בְּמַהְרָה
בְּיָמֵינוּ אָמֵן."

תֵּאָר נוֹסֵף עַל הַנְּהַגַת רַבְּנּוּ, נִמְצָא בְּכַתְבֵי הַמִּסָּע
שֶׁל ד"ר אֶלְעִיָזָר הַלֵּוִי מְזַכְּרֵנוּ שֶׁל מִשָּׁה מוֹנְטִיפִיּוֹרִי,
שֶׁבִקֵּר בְּאַרְץ בִּשְׁנַת תַּקצ"ח:

"בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט נִקְרָאתִי מֵאֵת רַבִּי אַבְרָהָם דּוֹב
אֵל הַשְּׁלֵחוֹ. הָאִישׁ הַזֶּה הוּא אֶחָד הַחֲקֻמִּים
הַיְקָרִים אֲשֶׁר רִאִיתִי מְעוּדִי, וְיֵהִי הַנִּקְלָלוֹ לוֹ -
[לֹא יֵי לוֹ] לְעַבֵּד [-שְׁהוּא עוֹבֵד] אֵת עֲבוֹדַת הָעֵדָה
כְּלִי כָל כְּבֹלֵת פֶּרֶס מִקְפַת תְּקֵה"ל, וְהִנֵּה הוּא
[גַם] מִחֻלָּק עוֹד אֵת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְעֲנִי עֲמוֹ.

בְּעֲשָׂרָה עַד חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר אָנְשִׁים אוֹכְלִים
לְחֵם חֶקֶם עַל שֶׁלְּחֵנוּ תָמִיד, וְהַהֲתַלְּחֵבוֹת
אֲשֶׁר נִגְנוּ בָּהּ הָאִישִׁים הָאֵלֶּה אֵת זְמִירוֹת
הַשְּׁבִיט, נִתְּנָה לְעִדָּה כִּי מִמְּעַמְקֵי לְבָבָם הִיא
יוֹצֵאת בְּאֱמַת וּבְכַתְמִים.

רְבוֹת יִסְבְּלוּ הַיְהוּדִים יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַזֹּאת, עַל
דְּבַר הָאֱמַת אֲשֶׁר הֵם מְחַזְּקִים בְּמַעֲזָה, וּבְכָל
זֹאת יִשְׁמַחוּ בְּחֻלָּקָם וְלֹא יִרְפוּ מִמֶּנָּה."

רַבִּי יִשְׁעָי הוֹרּוּבִיץ מַצְפֶּת, שֶׁעוֹד הַפִּיר
יְהוּדִים שֶׁזָּכְרוּ אֵת רַבְּנּוּ, מִתֵּאָר אֵת דְּמוּתוֹ
הַנִּצְעָלָה בְּסִפְרוֹ 'עֵדן צִיּוֹן':

"הַרְבֵּי הַצַּדִּיק הַנּוֹכֵחַ בִּישִׁיבְתוֹ הַקְּבִיעוֹת
בְּעִיר"ק צֶפֶת, הָיָה בָּהּ הַרְיוֹם הַחַיִּים, וְהָיָה
לְכָל אַחֲיָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּשֵׁם לִישׁוּעָה
וְנִחְמָה לְחַיֵּיהֶם הַקָּשִׁים, שֶׁסָּבְלוּ הַרְבֵּה
מִחוֹלָאִים רָעִים וּמִפְּחַד הָעֲרָבִים
הַרוֹצְחִים, וְנוֹסֵף עֲלֵיהֶם גַּם דַּחַק וְקִשֵׁי
הַפְּרָנְסָה, שֶׁהָיוּ עֲנִיָּהִם וְלָבָם רַק עַל
מִתְּנַת אַחֲיָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּחוּץ לְאָרֶץ,
שֶׁהָיוּ שׁוֹלְחִים לָהֶם אֵת נְדִבַת לָבָם עַל
יְדֵי שֵׁד"ר מִיְחָד שְׁנַחֲמִית מִהֵבֵא לְהֵתָם -
שֶׁבַד מֵאַרְצוֹ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לְאָרְצוֹ, וְכַמָּה פְּעָמִים

וְאֵף לֹא לָקַח מִקְּמֵעוֹת הַחֲלוּקָה.
7 מֵתוֹף הַסְּפֹדוֹ שֶׁל הַרְבֵּה"ג רַבִּי נְחוּם אֶתְרוֹג מִרְבְּנֵי צֶפֶת.

6 רַבְּנּוּ קָנָה נְכָסִים בְּחוּץ לְאָרֶץ כְּדֵי לְהַשְׁפִּירָם וְיִכַּל לְהַתְּפִירָם
מִהֶם בְּשִׁבְתוֹ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, לְכֹן לֹא קָבַל שׁוּם שֶׁכֶר מִהַתְּקַל,